УДК 657

АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ КРАЇН У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

А. М. Велігурська
студентка 3 курсу, група ОА-31, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент Н. М. Позняковська

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна

У статті відображено комплекс заходів, вжитих урядами США, Канади та деяких європейських країн, для підтримки підприємств всіх розмірів під час кризи. Особливу увагу приділено порівнянню досвіду різних країн світу та заходів, запроваджених в Україні для полегшення податкового тягаря для підприємств.
Ключові слова: дотації, безвідсоткові позики, програми субсидії заробітної плати, податкові пільги.

В статье отражено комплекс мер, принятых правительствами США, Канады и некоторых европейских стран, для поддержки предприятий всех размеров во время кризиса. Особое внимание уделено сравнению опыта различных стран и мер, введенных в Украине для облегчения налогового бремени для предприятий.
Ключевые слова: дотации, беспроцентные займы, программы субсидирования заработной платы, налоговые льготы.

The article reflects a suite of measures taken by the governments of the USA, Canada and some European countries to support businesses of all sizes in a time of crisis. Special attention is paid to the comparison of the experience from different countries and the actions taken in Ukraine in order to ease the tax burden on enterprises.
Keywords: grants, interest-free loans, wage subsidy programs, tax relief.

Події останнього часу стали справжнім випробуванням для всього світу. Не лише вірус, але й карантинні заходи, спрямовані на захист людства від нього, підштовхують світ до кризи. Особливо болісно це переживає бізнес. Зниження ділової активності, погіршення фінансового стану підприємств, зростання неплатоспроможності можуть призвести до банкрутств суб'єктів господарювання, що завдасть руйнівного удару економіці країни. Важливою є швидка координація дій держави в контексті послаблення негативних економічних наслідків для бізнесу.

Антикризовим заходам країн у сучасних реаліях присвячено статті багатьох інтернет-видань, зокрема Bloomberg, Deutsche Welle, The Wall Street Journal, Mind.ua, Рубрика, The Page, порталу «Децентралізація», які оперативно реагують на зміни та надають актуальну інформацію користувачам, Інституту податкових реформ на чолі з О. Хотенко та Міжнародного центру перспективних досліджень.

Проте вагомих досліджень вченими необхідних заходів реагування на виклики до економіки, інших сфер не спостерігається, оскільки увага фокусується здебільшого на окремих країнах, що і обумовлює актуальність проведеного дослідження.

Мета статті – розглянути антикризові заходи країн Північної Америки та Європи і порівняти із діями України, здійсненими для мінімізації впливу економічної кризи на бізнес.

Варто звернути увагу на США, які здійснюють масштабну фінансову допомогу суб'єктам господарювання. Більш як 755 000 невеликих компаній по всій країні отримали

субсидій на загальну суму $3,29 млрд, а також майже 27 000 компаній − кредитів обсягом $5,57 млрд. Середній розмір субсидій становить $4360, кредитів − $206 801. Проте, запроваджено і ширшу програму кредитування малого бізнесу, на яку виділено $350 млрд. Вона покриває витрати невеликих компаній, підрядників та індивідуальних підприємців на виплату заробітної плати, щоб допомогти їм вижити в період кризи. Крім того, наприкінці квітня ухвалено законопроєкт про допомогу малому бізнесу та системі охорони здоров'я на суму у майже $484 млрд, з яких $320 млрд у вигляді пільгових позик передбачено для програми нарахування заробітної плати [1].

Натомість у Канаді було запроваджено Business Credit Availability Program − додатковий інструмент фінансування приватного сектора на суму понад 10 млрд кан. дол. через Business Development Bank of Canada *(федеральна корпорація у 100% власності уряду)* та Export Development Canada (*державне експортно-кредитне агентство).* Офіс суперінтенданта фінансових інституцій Канади знизив вимогу щодо буферу внутрішньої стабільності на 1,25%. Такий крок сприятиме зростанню можливостей додаткового кредитування економіки у розмірі близько 30 млрд кан. дол. [2] Для підтримки роботодавців було запроваджено програми субсидування заробітної плати: the 75% Canada Emergency Wage Subsidy та the 10% Small Business Wage Subsidy. Програми діятимуть з 15 березня по 6 червня та з 18 березня по 19 червня 2020 року відповідно. Крім того, всім підприємствам було дозволено відкласти до 31 серпня 2020 року виплату будь-яких сум нарахованого податку на прибуток, який підлягає сплаті 18 березня 2020 року або пізніше. Відсотки та штрафи на ці суми протягом вказаного періоду не накопичуються [3].

Уряд Норвегії для малого та середнього бізнесу запровадив спеціальну систему позик та кредитів, у розпорядженні якої 100 млрд норвезьких крон (8,8 млрд євро). А щоб підтримати великий бізнес, було створено державний фонд облігацій у 50 млрд норвезьких крон (4,4 млрд євро). Виділено 5 млрд норвезьких крон (440 млн євро) на підтримку інноваційних підприємств та бізнес-інкубаторів. Авіакомпанії, які серйозно потерпіли від припинення повітряного сполучення, отримали гарантоване право на державні позики обсягом до 6 млрд норвезьких крон (530 млн євро). Компанії, які тимчасово втратили дохід, можуть подати заявку на покриття поточних витрат господарської діяльності. Передбачено виплату працівникам, які у зв'язку із карантином опинилися у тимчасовій неоплачуваній відпустці, 100% зарплатні за перші 20 днів вимушеного простою, роботодавець же оплачує лише 2 дні. По закінченню визначеного терміну держава покриватиме 80% або 62% зарплатні, залежно від рівня доходу працівника [4].

Уряд Великої Британії послаблює законодавство про банкрутство, щоб дозволити підприємствам, які не можуть погасити борги через падіння економіки у зв'язку із карантином, продовжувати діяльність. На підтримку бізнесу передбачено виділити 330 млрд фунтів стерлінгів. Знижено облікову ставку в 3 рази – з 0,75% до 0,25%. Заплановано підтримку авіакомпаній та аеропортів. Для пабів, клубів та театрів виділено разові гранти в розмірі до 25 тис. фунтів стерлінгів, для іншого малого бізнесу – до 10 тис. фунтів стерлінгів. Передбачено звільнення бізнесу на визначений період від сплати державного податку [5].

У Німеччині прийнято ряд соціальних пакетів з підтримки підприємств і громадян в період пандемії на загальну суму понад 750 млрд євро. Для допомоги малому бізнесу і громадянам буде виділено 156 млрд євро, які передбачають, серед іншого, скорочення податкових надходжень на 33,5 млрд євро через податкові канікули. 50 млрд євро з цих грошей буде виділено на підтримку самозайнятих громадян, а також малих підприємств. KfW, німецький державний банк, може позичити компаніям 550 млрд євро. Передбачено захист орендарів від втрати житла, навіть при наявності боргів по орендній платі. У країні діє програма «Kurzarbeit», яка покриває роботодавцю 60% заробітної плати або 67% – для

працівників з дітьми. Таким чином влада планує компенсувати зарплату для 2,5 млн працівників [6].

У Франції забезпечено можливість перепланування банківських кредитів, мобілізовано Bpifrance, французький інвестиційний банк, для гарантії банківських грошових ліній, які можуть знадобитися компаніям. Виділено 8,5 млрд євро для виплат заробітної плати працівникам, тимчасово відстороненим від роботи через карантин. Впроваджено систему, яка дозволяє скоротити виплати працівникам до 70% за умови, якщо зарплата перевищує мінімальну в 4,5 рази. При цьому держава зобов'язується повністю компенсувати витрати підприємств на виплати працівникам. Подовжено терміни сплати соціальних внесків та окремих податків [6].

Варто розглянути і досвід країн-сусідів України, а саме Угорщини і Польщі. Податковим відомством Угорщини оголошено про ряд податкових заходів для підтримки бізнесу, а саме: відтермінування сплати податку; сплату податку частинами; усунення обов'язку сплати податку. Визначено найбільш постраждалі сектори та запроваджено у них: тимчасову несплату податків з заробітної плати та соціальних внесків працедавцями та найманими працівниками, внеску на професійне навчання, фіксованої суми податків малими підприємцями; зменшення внеску на відновлення на одну третину у поєднанні з відсутністю авансових платежів. Проте, відповідні можливості є доступними лише у тому випадку, якщо щонайменше 30 % доходу платника податків генерується за рахунок найбільш постраждалих секторів. Строк їх дії обмежено періодом з 1 березня до 30 червня 2020 р. [7]

У Польщі встановлено ставку ПДВ у розмірі 0 % для певних категорій внутрішніх поставок товарів, необхідних для протидії пандемії та збереження людських життів. До того ж, запропоновано: відтермінування кінцевого строку подання декларації з корпоративного податку та строку сплати корпоративного податку, авансових платежів з ПДФО; вирахування податкових збитків за 2020 рік з доходів, задекларованих в податкових деклараціях за 2019 р., але з максимальним обмеженням в 5 млн польських злотих; зменшення бази оподаткування на суму пожертв, здійснених з метою протидії пандемії; призупинення податкових та митних перевірок на визначений термін та ін. [7]

Верховною радою України було прийнято ряд законопроектів, які передбачають зміни у податковому та іншому законодавстві, а саме Закони України від 17 березня 2020 року № 533-IX та від 30 березня 2020 року № 540-IX. Окремі внесені зміни відображено у таблиці.

Таблиця

Зміни у законодавстві на період карантину

№ з/п	Зміни	Період
Зміни, передбачені Законом України від 17 березня 2020 року № 533-IX [8]:		
1	не застосовуються штрафні санкції за порушення податкового законодавства	з 1 березня по 31 травня 2020 року
2	забороняється проведення документальних та фактичних перевірок, крім документальних позапланових перевірок	з 18 березня по 31 травня 2020 року
3	річна декларація про майновий стан і доходи подається до 1 липня 2020 року	–
4	фізичні особи – підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та члени фермерського господарства звільняються від нарахування та сплати ЄСВ	з 1 березня по 30 квітня 2020 року
5	не застосовуються штрафні санкції за порушення термінів сплати, неповної сплати ЄСВ, несвоєчасного подання звітності до податкових органів	з 1 березня по 30 квітня 2020 року

продовження таблиці

6	платникам ЄСВ не нараховується пеня, а нарахована пеня підлягає списанню	з 1 березня по 30 квітня 2020 року
7	забороняється проведення документальних перевірок правильності нарахування, обчислення та сплати ЄСВ	з 18 березня по 18 травня 2020 року
Зміни, передбачені Законом України від 30 березня 2020 року № 540-IX [9]:		
1	звільняються від оподаткування ПДВ операції з увезення в Україну ліків, медичних виробів та обладнання для протидії COVID-19 та їхнє постачання	з 17 березня 2020 року до останнього календарного дня місяця, в якому завершується дія карантину
2	введено в дію нові ліміти для платників податків, які перебувають на спрощеній системі оподаткування (для першої групи – з 300 тис. грн до 1 млн грн, для другої – з 1,5 млн грн до 5 млн грн, для третьої – з 5 млн грн до 7 млн грн)	–
3	не нараховується та не сплачується плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	з 1 березня по 31 березня 2020 року
4	продовжено строки для проведення камеральних перевірок податкової звітності за березень – травень 2020 року з 30 до 60 календарних днів	–
5	зупинено перебіг процесуальних строків у процедурі досудового та судового оскарження рішень податкових органів	з 18 березня по 31 травня 2020 року
6	застосування гнучкого режиму робочого часу та виконання дистанційної (надомної) роботи не призводить до будь-яких обмежень обсягу трудових прав працівників та змін щодо оплати праці	–

Отже, кожна країна обрала власну стратегію пом'якшення наслідків пандемії для бізнесу. В Україні підтримка суб'єктів господарювання здійснюється, проте внесені зміни до податкового та іншого законодавства стосуються в основному відтермінування податків на період карантину, скасування перевірок та збільшення межі критеріїв груп підприємств для сплати податків. Розв'язання проблем запуску вітчизняної економіки, відновлення після зупинки малого бізнесу залишаються на часі.

1. Влада США виплатила компенсацію малому бізнесу на $3,3 млрд. *Mind.ua.* URL: https://mind.ua/news/20210243-vlada-ssha-viplatila-kompensaciyu-malomu-biznesu-na-33-mlrd (дата звернення: 23.04.2020). **2.** Зміни в торговельній політиці іноземних країн у зв'язку з COVID-19: моніторинг МЗС. *Міністерство закордонних справ України*. URL: https://mfa.gov.ua/news/zmini-v-torgovelnij-politici-inozemnih-krayin-u-zvyazku-z-covid-19-monitoring-mzs (дата звернення: 18.03.2020). **3.** COVID-19 – wage subsidy programs. BDO Canada. URL: https://www.bdo.ca/en-ca/insights/tax/tax-alerts/covid-19-wage-subsidy-programs/ (дата звернення: 22.04.2020). **4.** Шкірай О., Синяк Д. Інтерв'ю з послом Норвегії про те, як в країні протидіють вірусу. *Прес-центр ініціативи «Децентралізація»*. URL: https://decentralization.gov.ua/news/12341.amp (дата звернення: 09.04.2020). **5.** Як борються з COVID-19 у світі: варіанти урядових рішень. *Міжнародний центр перспективних досліджень*. URL: http://icps.com.ua/yak-boryutsya-z-covid-19-u-sviti-varianty-uryadovykh-rishen/ (дата звернення: 27.03.2020). **6.** Губарева В. Як уряди різних країн підтримують бізнес під час карантину? *Рубрика*. URL: https://rubryka.com/article/state-support-business/ (дата звернення: 01.04.2020). **7.** Хотенко О. Податкові наслідки пандемії COVID-19: світовий досвід. *Інститут податкових реформ*. URL: https://ngoipr.org.ua/news/podatkovi-naslidky-pandemiyi-covid-19-svitovyj-dosvid/ (дата звернення: 07.04.2020). **8.** Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 17.03.2020 р. № 533-IX. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20 (дата звернення: 09.04.2020). **9.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30.03.2020 р. № 540-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20 (дата звернення: 09.04.2020).